

Herdenking 20 juli 2018

Leusderheide en Kamp Amersfoort

Nationaal Monument
Kamp Amersfoort

Toespraak van dhr. Edie Brouwer

Vrijwilliger/gids Kamp Amersfoort

10 mei 1940: de nazi's overweldigen ons land. Onze koningin, haar familie en haar regering wijken uit naar Londen. Daar zet Engeland in op een luchtoorlog. Willen Engelse vliegtuigen nazi-Duitsland bombarderen dan moeten ze eerst ongestoord over ons land vliegen. Informatie is er nodig; zoals over de Duitse luchtafweer hier. Om die aan Londen te leveren, vormen spionagegroepen in Delft, Middelburg, Amsterdam en andere plaatsen de Inlichtingendienst.

Ambachtslieden, studenten, leden van de Haagse hockeyclub, ambtenaren, ontslagen militairen én jongemannen die zich hebben ontworsteld aan het NSB-milieu waarin zij zijn opgevoed, zij allen beseffen dat bevrijding en vrijheid niet vanzelf gaat. Op de tast beginnen ze informatie te verzamelen die via ingenieuze routes in Londen komt. Gegevens over troepenverplaatsingen per spoor, luchtafweer, schijnwerpers, vliegtuigbouw bij Fokker enzovoorts. De ID wordt beschouwd als de belangrijkste in ons land werkzame spionagegroep.

Tot 6 maart 1942. Want hoe weloverwogen hun durf en hoe scherp en snel hun vernuft, er is geen kruid gewassen tegen een geraffineerde Nederlandse infiltrant. De Delftse student en centrale persoon Han van Hattem wordt als eerste opgepakt. Onder valse voorwendselen, onweerstaanbaar uitspelen, uitputten en martelen wordt de ID opgerold. Een van hen dicht: "Ondanks alles trouw te blijven Aan je land en aan je woord In een hel niet te beschrijven Waar je langzaam wordt vermoord". In augustus 1942 wordt de groep in Walcheren gepakt door het vuile werk van een andere Nederlandse infiltrant. Die blaast tevens in West-Brabant de geheime route naar Engeland op voor het overbrengen van personen en berichten en brengt de leider aan. Enkele ID-ers ontkomen aanvankelijk wanneer zij krijgsgevangen worden gemaakt en worden gedeporteerd naar een Pools kamp. Tot zij worden achterhaald om hun verzetshandelingen en alsnog worden uitgeleverd voor het proces.

52 personen verschijnen voor een nazi-rechtbank. 23 worden ter dood veroordeeld. Twintig vonnissen worden nu 75 jaar geleden hier voltrokken op een warme en onbewolkte dinsdag. Veertien zijn twintiger en soms net gehuwd en de andere zes zijn dertiger, meestal gehuwd en veelal vader. Eén van hen schrijft ten afscheid: "God is met ons en we zullen in oneindige vrede leven. Hij zal ons ook de overwinning geven, en hopelijk, een betere toekomst."

Ook herdenken we vandaag de zes laatste leden van de Nederlandse Volksmilitie, de NVM. Deze zes zien hier een week eerder al voor het laatst de zon, wolken, vogels, vlinders en bomen. Een enkeling was gehuwd en vader van een zoon, de meesten waren twintiger en vrijgezel.

Na een verbeterde jacht in Rotterdam is de beslissende slag toegebracht aan die militante, communistische verzetsgroep die brandstichtingen en aanslagen pleegde. Dit deden zij naast hun beroep van huisschilder, expediteur of metselaar. De opgepakte, vaak Joodse, verzetsmensen zijn huiveringwekkend behandeld. Loe de Jong schrijft: "De geschiedenis van

de Nederlandse politie tijdens de Duitse bezetting vertoont talrijke donkere bladzijden; de bladzijde waar 'NVM' boven staat, is een van de donkerste". De aanhouding van één der zes lukt door een beloning van duizend gulden in het vooruitzicht te stellen en dat trekt een Nederlandse vrouw naar de verkeerde kant van de streep.

Nadat bekend werd dat de vonnissen zijn voltrokken, blijven de nabestaanden achter met veel onbeantwoorde vragen en weinig plek voor rouwverwerking.

Kinderen, kleinkinderen, zuster, broer en verdere familie van de verzetsmensen die we nu herdenken. Deze verzetsmensen berustten niet in de bezetting. Zij geloofden in een andere toekomst, van verscheidenheid, verdraagzaamheid en rechtsgelijkheid en zij tonen aan dat het mogelijk is van slavernij op weg te gaan naar melk en honing. Dat inspireert onverkort.

Dat zij hun nek uitstaken, daarvoor betaalden zij de hoogste prijs. "Dit is de consequentie van wat ik deed" schrijft een gefusilleerde ten afscheid en "ik weet ook dat het mijn leven waard is geweest." Wat blijft is het leed u aangedaan toen uw geliefden hier voor onze vrijheid vielen.

Toespraak van dhr. Cees Lodder

Loco-burgemeester van Middelburg, namens de gemeenten Veere, Reimerswaal en Middelburg

Dames en heren,

Vandaag zijn we bij elkaar om 20 mensen te herdenken.

20 mensen die op dit moment precies 75 jaar geleden gedood werden omdat zij zich hebben ingezet voor vrijheid.

Voor onze vrijheid.

Van die 20 mannen tussen de 20 en 35 jaar kwamen er 5 uit Zeeland.

Geboren in de gemeenten Veere, Reimerswaal en Middelburg.

Daarom ben ik gevraagd om namens de burgemeesters van die gemeenten te spreken.

Wat bijzonder om hier vanmiddag te zijn.

Een bijzondere herdenking op een bijzondere plaats.

Een plaats met een aangrijpend verhaal.

Aangrijpend, niet alleen vanwege de vooral jonge mannen die hier de dood vonden.

Aangrijpend ook door de impact die hun dood had en heeft op hun nabestaanden.

Een aantal directe nabestaanden is hier vanmiddag aanwezig.

De manier waarop de mannen zijn opgepakt en weggevoerd heeft veel impact gehad. Toen en nu ook nog. Misschien nu wel meer dan ooit.

Inmiddels is het 75 jaar geleden, maar vergeten doet u niet.

En vergeten mogen wij het ook nooit.

We mogen nooit vergeten wat voor heldendaden verzetsmensen destijds gedaan hebben.

Met gevaar voor eigen leven hielpen zij anderen.

Zij hadden het lef om in opstand te komen.

Zij hadden de inspiratie om te vechten voor vrijheid.

De vrijheid die wij nu nog steeds kennen.

2018 is door het Nationaal Comité 4 en 5 mei uitgeroepen tot het jaar van het verzet.

Daarom extra toepasselijk dat wij hier nu bijeen zijn om

20 omgebrachte verzetsmensen te herdenken.

Er wordt dit jaar meer dan anders aandacht besteed aan de achtergronden ván, de verhalen óver en de rol van het verzet in de Tweede Wereldoorlog.

En als u dan terugdenkt aan die tijd en we luisteren naar de verhalen over de dappere en vaak onzichtbare strijd van gewone mannen en vrouwen zoals u en ik ...

en kennisneemt van hun ontberingen ...

dan komt er een moment dat we ons in gedachten verplaatsen naar de tijd waarin zij leefden.

En we onszelf ongetwijfeld de vraag stellen:

“Wat zou ik doen? “

Wanneer u het antwoord op die vraag niet meteen paraat heeft, is dat een goed teken.
Wij zijn vrij en hoeven geen angst te hebben dat we onze vrijheid verliezen.
Daarmee mogen we ons echt gelukkig prijzen.
Want als je dagelijks in angst moet leven om je vrijheid te verliezen, ben je eigenlijk al niet meer vrij.
Wij hebben hier ooit in die angst geleefd, daarom staan wij nu hier samen.
Door hard werken is onze vrijheid groter en sterker geworden.
De angst om de vrijheid kwijt te raken heeft plaatsgemaakt voor het genieten van de vrijheid die er is.

Wij hebben onze vrijheid nu onder andere te danken aan dat wat uw vader, uw broer, uw oom of vriend meer dan 75 jaar geleden hebben gedaan.
Aan die dappere mannen en vrouwen van het verzet werd destijds niet de vraag gesteld: wat zou u doen?
..... Ze deden iets!

Zij lieten zich niet tegenhouden door angst.
Zij leverden hun vaak anonieme en onzichtbare strijd niet uit dadendrang, maar uit liefde voor anderen.
En vanuit het sterke geloof in vrijheid.

Voor deze mensen die gestreden hebben voor onze vrijheid...
... en daarbij het grootste offer brachten ...
... namelijk hun leven
... zijn wij hier vanmiddag bij elkaar en zijn we straks een minuut stil.
Opdat we nooit mogen vergeten wij zij voor ons gedaan hebben.

Toespraak van dhr. prof. dr. J.E.J. Schmitz

*Decaan van de faculteit Elektrotechniek, Wiskunde & Informatica, namens
College van Bestuur van de Technische Universiteit Delft*

Geachte aanwezigen,

Mijn naam is John Schmitz en samen met Timo Kos vertegenwoordigen wij de Technische Universiteit Delft op deze bijzondere herdenking. Timo is directeur van de afdeling Onderwijs en Studentenzaken en ik ben decaan van de faculteit Electrotechniek, Wiskunde en Informatica.

In de Tweede Wereldoorlog was de TU Delft een heuse verzetshaard die (helaas) tenminste 172 studenten en acht hoogleraren het leven heeft gekost. Onder de 20 jonge verzetshelden die op 20 juli 1943 omgebracht zijn, waren vijf studenten (of net afgestudeerd) aan onze universiteit. Twee studeerden Elektrotechniek en drie studeerden Weg en Waterbouwkunde. Zij waren allen tussen de 25 en 30 jaar jong. Ik noem ze bij naam:

- Werner Heinrich van Doorninck (28 jaar)
- Johan (Han) van Hattem (29 jaar) en zijn broer Willem van Hattem (26 jaar)
- Kars Lucas Kamp (30 jaar)
- Johannes Willem (Jan) van Pienbroek (25 jaar).

Zij kwamen al aan het begin van de oorlog in actie en hadden daardoor een grotere kans gepakt en gevonnist te worden. De gebroeders van Hattem stuurden bijvoorbeeld berichten met hun zelf gebouwde zender naar de regering in Londen.

Ter voorbereiding van deze herdenking heb ik hun foto's opgezocht in "Op herhaling", een herdenkingsboekje dat de TU Delft in 2006 opnieuw heeft uitgegeven en ook heb ik een tweetal afscheidsbrieven kunnen lezen. De foto's (van Kars Lucas Kamp is het een tekening) vertonen vijf jonge kerels die midden in het leven staan. Wat me opviel in de brieven, gericht aan hun moeder en ouders, was de rustige en beheerste toon. Er was geen sprake van bitterheid. Ook geen spijt dat ze een rol in het verzet hadden gespeeld, wel spijt dat ze dit hun nabestaanden moesten aandoen. Ook hadden ze geen vrees voor wat er een paar uur later staat te gebeuren. Kortom, moedige mannen.

Het zette me aan tot nadenken. Ik vroeg mij af wat ik eigenlijk aan het doen was toen ik zo oud was als zij waren? Ik was toen zelf nog student of met mijn promotieonderzoek bezig en genoot volop van het rijke studentenleven. Een andere vraag: hoe zou ik gehandeld hebben als ik in hun schoenen gestaan zou hebben? Moeilijk te beantwoorden... Het meest dichtbij wat ik heb meegemaakt van de Tweede Wereldoorlog is dat mijn vader krijgsgevangene is geweest van de Japanners. Ik realiseer mij terdege dat mijn én latere generaties Nederlanders nooit een oorlog of een bezetting hebben meegemaakt. Dat komt onder andere door de offers van deze moedige verzetshelden.

Maar wat is moed eigenlijk? Moed is dat je ondanks dat je bang bent en angst hebt, toch bepaalde dingen doet. Dat je in een kolkende rivier springt om een drenkeling te redden. En dan denk ik aan het voorwoord uit het herdenkingsboekje waar ik het zojuist over had, geschreven door H.J.A. Hofland. Hij schrijft over angst. De angst van toen is niet vergelijkbaar met bijvoorbeeld de hedendaagse angst voor terroristische aanslagen of de klimaatverandering. Ik citeer: "Tussen 1940 en 1945 was de oorzaak van de angst ieder uur van de dag zichtbaar aanwezig. De doodsvijand was binnen de muren. Maar angst moet geleerd worden, ontstaat uit ervaring. En dan gaat het proces verder: men leert het onderduiken, documenten vervalsen, zich te organiseren in het verzet. Dit alles neemt niet weg dat 5 jaar lang ieder uur van de dag de bronnen van de angst zichtbaar aanwezig waren: de Duitsers en hun Nederlandse handlangers" (einde citaat).

Met dit in het achterhoofd stijgt bij mij de bewondering voor wat deze verzetshelden gedaan hebben. Ook zij zullen ongetwijfeld de angst gevoeld hebben zoals Hofland dat beschrijft maar dat heeft hun niet kunnen stoppen.

De naoorlogse generaties kunnen in vrijheid leven en proberen hun dromen te verwezenlijken, iets wat deze jonge mannen niet gegund was. Wij zijn aan de vrijheid gewend geraakt en beseffen misschien daardoor niet altijd meer hoe kostbaar vrijheid is en dat het geen vanzelfsprekendheid is. Daarom is het goed dat we ons van tijd tot tijd realiseren dat we onze vrijheid mede te danken hebben aan verzetsmensen zoals Werner, Han, Willem, Lucas en Jan. Dank aan de Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort die deze bijzondere herdenking heeft georganiseerd.

Ik wil graag eindigen met een citaat van Henk van Randwijk, verzetsheld en medeoprichter van Vrij Nederland:

"Een volk dat voor tirannen zwicht, zal meer dan lijf en goed verliezen, dan dooft het licht."

De gevallen verzetsmensen die zijn herdacht:

14 juli 1943:

Jacobus Florijn, 39 jaar (geboren: 11.04.1904 te Rotterdam)

Cornelis van der Kraats, 37 jaar (geboren: 18.03.1906 te Rotterdam)

Karel Meijer, 24 jaar (geboren: 18.05.1919 te Rotterdam)

Caspar Speksnijder, 27 jaar (geboren: 27.01.1916 te Rotterdam)

Hendrik Speksnijder, 24 jaar (geboren: 18.06.1919 te Rotterdam)

Jacob Vleeschhouwer, 29 jaar (geboren: 27.12.1913 te Rotterdam)

20 juli 1943:

Robert Blaauw, 26 jaar (geboren: 06.02.1917 te Rotterdam)

Willem Hendrik Emile van der Borch van Verwolde, 33 jaar (geboren: 17.05.1910 te Gorssel)

Johan Jacob Diederik ten Bosch, 28 jaar (geboren: 08.10.1914 te Den Haag)

Bartholomeus Marinus Cristoph Braat, 31 jaar (geboren: 25.06.1912 te Nederlands-Indië)

Jacob Brasser, 28 jaar (geboren: 11.03.1915 te Westkapelle)

Franciscus Jacobus Brejaart, 25 jaar (geboren: 01.02.1917 te Breda)

Werner Heinrich van Doorninck, 28 jaar (geboren: 27.11.1914 Kruiningen)

Johan van Hattem, 29 jaar (geboren: 07.05.1914 te Nederlands-Indië)

Willem van Hattem, 26 jaar (geboren: 06.08.1916 te Nederlands-Indië)

Kars Lucas Kamp, 30 jaar (geboren: 15.12.1912 te Chili)

WillemKooijmans, 20 jaar (geboren: 02.03.1923 te De Steeg)

Friedrich Alexander von Oven, 29 jaar (geboren: 03.01.1914 te Den Haag)

Gerardus de Pagter, 28 jaar (geboren: 11.03.1915 te Middelburg)

Johannes Willem van Pienbroek, 25 jaar (geboren: 04.08.1917 te Middelburg)

Adolf Snijders, 23 jaar (geboren: 14.01.1920 te Amsterdam)

Jan Stenger, 32 jaar (geboren: 10.01.1911 te Amsterdam)

Jacob Strobos, 23 jaar (geboren: 26.01.1920 te Amsterdam)

Cornelis Willem Sturm, 33 jaar (geboren: 16.10.1909 te Middelburg)

Gerard Abraham Tuijl, 35 jaar (geboren: 27.05.1908 te Alkmaar)

Cornelis Wegerif, 23 jaar (geboren: 20.12.1919 te Dordrecht)